

RUDOLF VON SLATİN'İN SUDAN KARIYERİ (1879-1914) RUDOLF VON SLATIN'S SUDAN CAREER (1879-1914)

ABDULLAH ÖZDAĞ

Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
*Assist. Prof. Dr. Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Economic and Administrative Sciences, Department
of International Relations*

abdullahozdag1@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-5775-8264>

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - Journal of Turkish Researches Institute
TAED-66, Eylül - September 2019 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-Article Types : Araştırma Makalesi-Research Article

Çeliş Tarihi-Received Date : 09.05.2019

Kabul Tarihi-Accepted Date : 01.09.2019

Sayfa-Pages : 645-662

 <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4250>

www.turkiyatjournal.com

<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

This article was checked by

 iThenticate

RUDOLF VON SLATIN'İN SUDAN KARIYERİ (1879-1914)
RUDOLF VON SLATIN'S SUDAN CAREER (1879-1914)

ABDULLAH ÖZDAĞ

Öz

Rudolf Von Slatin'ın kariyeri aslen Avusturya-Macaristan vatandaşı olduğu halde Sudan'a seyahati esnasında karşılaştığı İngiliz sivil ve askeri yetkilileri sayesinde Mısır Hükümeti altında resmi görevler almasıyla başlamıştır. Viyana'dan 17 yaşında ayrılan R. Slatin iyi bir eğitim tahsiline sahip olmamasına rağmen çok genç yaşlarda Sudan'da önemli görevlere gelebilmiştir. R. Slatin'in bu görevlere gelmesinde o dönemin güçlü İngiliz Generali C. Gordon'un katkısı tartışılmaz bir gerçektir. R. Slatin'in Sudan kariyeri kaza müdürlüğünden vilayet valiliğine, 12 yıllık esaret döneminden Sudan Genel Müfettişliğine kadar inişli çıkışlı seyir izlemiştir. Özellikle 1896-1898 İngilizlerin Sudan'ı işgal yıllarında R. Slatin'in İngiliz-Mısır askeri gücünde aldığı önemli görevler onun tanınırlığını daha da artırmıştır. Sudan'ın iç bölgelerine ilerleyen İngiliz-Mısır ordusunda ön cephelerde yer alan R. Slatin bir zamanlar kendisini esaret altında tutan Halife ve onun komutanlarının yakalanması için verilen orduyu sevk eden kişi olmuştur. 1899'da Mehdi Devleti'nin ortadan kaldırılmasıyla başlayan İngiliz hâkimiyet döneminde Sudan'ı yeniden yapılandıran birkaç isimden birisi olmuştur. Sudan'ın modern tarihinde bir kırılma noktası denilebilecek "Mehdi Hareketi'ni" yakından gözlemleyen R. Slatin'in hikâyesi döneme ilişkin yapılacak çalışmalara yeni kapılar aralayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Afrika, Sudan, Rudolf V. Slatin, Mehdi Hareketi, Darfur.

Abstract

Although Rudolf Von Slatin was originally an Austro-Hungarian citizen, he began his official duties under the Egyptian Government thanks to the British civil and military officials he encountered during his trip to Sudan. Rudolf Slatin, who left Vienna at the age of 17, did not have a good education, but was able to assume important duties in Sudan at a very young age. Rudolf Slatin's appointment to these positions was made possible thanks to the contributions of the powerful British General C. Gordon. Rudolf Slatin's career in Sudan fluctuated from mudir to governor, from 12 years of captivity to General Inspectorate of Sudan. Especially during the years of the British invasion of Sudan from 1896 to 1898, Rudolf Slatin's important duties in the Anglo-Egyptian military power increased his recognition even further. Rudolf Slatin was on the front lines of the Anglo-Egyptian army moving towards the interior of Sudan and Rudolf Slatin led the army, which tried to capture the Caliph and his commanders, who once kept him in captivity. He was one of the few who restructured Sudan during the period of British rule, which began in 1899 with the elimination of the Mahdi State. The story of Rudolf Slatin, who closely observes the Mahdi Movement, which can be called a breaking point in the modern history of Sudan, will open new doors to the studies to be made in the period.

Key Words: Africa, Sudan, Rudolf V. Slatin, The Mahdi Movement, Darfur.

Giriş

Sudan coğrafyası en eski zamanlardan itibaren birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Eski Mısır hanedanları tarafından uzun bir süre idare edilen bu coğrafya daha sonraları yerli halk olan Nübeler tarafından bağımsız Kuş Devleti adı altında yönetilmiştir¹. Bunun ardından Napata Krallığı, Habeşistan hâkimiyeti görülen Sudan coğrafyasında İslam hâkimiyetine kadar istikrarlı bir yönetim görülmemiştir. 7. yüzyılda Arap İslam akınlarıyla İslamlaşan bu bölge Arap kabilelerin yoğun göçlerine sahne oldu. Bu arada Bizans İmparatorluğu'nun faaliyetleri neticesinde bölgede Hıristiyanlık dini de yayıldı. 1505'te merkezi Sennar olan Func Krallığına kadar Sudan'da güçlü bir siyasi yapı oluşmadı². Zamanla Sudan coğrafyasının tamamına hâkim olan Func Krallığı 1820'de Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın Sudan'ı işgal etmesiyle tarih sahnesinden çekildi. Böylece Sudan'da Osmanlı idaresi başladı³. Bundan sonra Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa Sudan'ı yeniden yapılandırdı. Böylece modern Sudan'ın tarihi başlamış oldu. Bununla birlikte Sudan'daki Mısır idarecilerine “Türk”, yönetime ise “el-Türkiye” denilmekteydi. Sudan'da İngiliz işgalinin gerçekleştiği 1898 sonrasındaki döneme ise ikinci Türkiye dönemi anlamında “el-Türkiye el-Sani” denilecekti⁴.

Sudan Mısır'dan atanan valiler aracılığı ile yönetildi. Sudan 1882'de Mısır'ın işgalinden önce üç temel idari birime ayrılmaktaydı. Bu idari birimler, Darfur, Bahr-el Gazel, Kordofan ve Dongola vilayetlerini içine alan Batı Sudan, Hartum, Sinnar, Berber, Faşoda ve Ekvator vilayetlerini içine alan Merkezi Sudan, Bab-el Mandep, Massava ve Sevakin vilayetlerini içine alan Doğu Sudan idi. Buna ilaveten Harar, Zeyla ve Berbera vilayetleri de Sudan'a bağlı olarak idare edilen merkezlerdi. Tüm bu idari birimler alt birimlerine ayrılıyor, bazı bölgelerin yönetimi kabile reislerine bırakılıyordu⁵. İdari olarak Sudan gerek coğrafi şartları ve iklim özellikleri gerekse kabileler arasındaki mücadeleler nedeniyle yönetilmesi güç bölgelerden oldu. Bununla birlikte idarecilerin keyfi yönetimleri Sudan'da sosyoekonomik gerilemelere neden oldu. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Sudan, Mısır Hıdîvleri tarafından atanan Avrupalı sivil ve askeri yetkililer tarafından idare edildi. Bu yetkililerin en önemlileri General Gordon, R. Slatin, Lupton ve Emin Paşa gibi isimler oldu. Şüphesiz R. Slatin'in Sudan üzerindeki kariyerinde en önemli kişi General Gordon idi.

Erken Yaş Dönemi

Rudolf Slatin Çekoslovakya'nın Chrudim kentinden Viyana'ya göç eden Yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Bazı araştırmalara göre ailesi Slatin adını Bohemya Krallığı'nın tüm Yahudilerin soyadı almasını zorunlu kıldığında Bohemya'daki bir bölge ismi olan “Slatinan'dan” veya Çek dilinde altın anlamına gelen “Zlato” kelimesinden aldığını ifade etmektedir. Rudolf Slatin'in babası Michael 1835'de genç yaşında Viyana'ya göç etti. Michael 1838'de 27 yaşında Viyana'da Katolik inancında vaftiz edildi. O dönemde Yahudi kökenli Avusturyalılar bazı görevlere getirilmemekteydi. Sosyal ve ekonomik hayattaki

¹ Harold Macmichael, *The Anglo-Egyptian Sudan*, Faber and Faber Limited, London, 21.

² A.B. Theobald, *The Mahdiya, Longmans*, Green and Co, London, 1951, s. 4, 5.

³ Peter. M. Holt, M.W. Daly, *A History of the Sudan*, Longman, London, 1888, s. 48, 49.

⁴ Peter. M. Holt, *The Mahdist State in the Sudan 1881-1898*, Oxford at the Clarendon Press, London, 1958, s. 14.

⁵ SAD, 896/6/1-21, 1883, Stewart'tan Malet'e.

zorluklar bazı Yahudilerin kabul edilebilir dinlere dönmesine neden oluyordu. Rudolf, babası Michael Slatin'in ikinci eşi Maria Anna'nın üçüncü çocuğu olarak 1857'de dünyaya geldi⁶. Rudolf Slatin okul hayatında başarılı bir öğrenci değildi. 1868-1869'da okulu başarısızlığından dolayı tekrarlamak zorunda kalmıştı. Babasının okuması yönündeki ısrarına rağmen 1870'de okul hayatına son verdi. Onun kardeşlerinin aksine akademik bir başarısının olmadığı çok açıktı. Okulu bırakmasının ardından Rudolf Slatin 1870'de "Viyana Ticaret Okuluna" kayıt yaptırdı. Ve 1873'de okulunu başarılı bir şekilde bitirdi. Böylece Rudolf Slatin'in resmi okul hayatı daha 16 yaşındayken bitmiş oluyordu.

Sudan Seyahati

Rudolf Slatin coğrafyaya olan ilgisinden dolayı seyyah olmak istemekteydi. Rudolf Slatin kısa süre sonra Mısır'a seyahat etmeye karar verdi. Onun seyahat etmesinde Handels Academia'nın sekreteri etkili olmuştu. Rudolf Slatin Mısır seyahati için Viyana'dan hareket ettiğinde sadece 17 yaşında idi⁷. Nitekim O, R. Slatin'e Kahire'de bir kitapçının yanında satış elemanı olarak iş bulmuştu. R. Slatin'in çalıştığı kitapçı Afrika'ya gelen birçok batılı seyyahın uğradığı bir yerdi. Dükkânda çalışırken Alman Seyyah Theodor Von Heuglin ile tanıştı. Alman seyyahın rotası Kızıldeniz boyunca Kassala'ya kadarki sahil bölgesiydi. R. Slatin'in talebini geri çevirmeyen Heuglin onu kendi yanına alarak seyahatine başladı. Seyahat esnasında Heuglin'in beklenmedik ölümü üzerine R. Slatin seyahatine kendi başına devam etti⁸. R. Slatin Sudan'da görev yapan Alman Konsolos Yardımcısı C. F. Rosset ile beraber Nil boyunca gemiyle Korosko'ya, oradan deve ile Berber'e ve 1874 Ekim'inde Sudan'ın başşehri Hartum'a ulaştı. R. Slatin Hartum'a varduktan sonra Sudan'ın çevre bölgelerine de seyahat etti. O, Avusturya Katolik misyonunun bulunduğu Delen bölgesinde kısa bir süre kaldıktan sonra Nuba, Golfan Naima ve Kadero Dağları'na seyahat etmişti. R. Slatin bölgeyi gezerken Arap isyanı patlak vermiş, Sudan'daki yetkililer tarafından Kordofan'ın merkezi Ubeyd'e dönmesi istenmişti. R. Slatin seyahatini yarıda bırakarak Hartum'a dönmek zorunda kaldı⁹.

Rudolf Slatin Sudan'da kaldığı süre boyunca birçok Avrupalı seyyah ve resmi yetkili ile tanışma imkânına sahip oldu. Özellikle gerçek adı T. Sichnitzer olan ve Mısır ordusuna girdikten sonra isim değiştiren Emin Paşa ile tanıştı. Rudolf Slatin'in Emin Paşa ile tanışması hayatının dönüm noktası olacaktı. General C. Gordon Ocak 1874'te Ekvatorya valisi olarak Lado'ya atanmıştı. Onun görevi o dönem İngiliz hükümetlerinin üzerinde durduğu köle ticaretinin yasaklanmasını sağlamaktı¹⁰. Emin Paşa ve Slatin, Lado'da görev yapan General

⁶Richard Hill, *Slatin Pasha*, Oxford University Press, London, 1965, s. 2, 3.

⁷SAD, 410/18/1-28, Ocak 1899, Rudolf V. Slatin Kataloğu.

⁸R. Hill, s. 4.

⁹1874'te Sudan Genel Valisi İsmail Eyüp Paşa Darfur'un merkezi Faşher'de bulunuyordu. Vali İsmail Eyüp Paşa güvenlik nedeniyle yabancı seyyahların bölgeye girişini yasaklayan bir emir yayınladı. Bu emir doğrultusundan Slatin Hartum'a hareket etmek zorunda kaldı. bk. R. Slatin Paşa, *Fire and Sword in The Sudan*, Edward Arnold & Co., London, 1935, s. 2.

¹⁰General Gordon İngiliz İmparatorluğu'nun parlak generallerinden biriydi. Gordon daha genç bir subay iken 1853-1856 Kırım Harbi'nde Sivastopol Cephesi'nde başarıları ile dikkat çekti. Bunun ardından İngiliz kontrolünde Çin'e atandı. Şangay İsyanında gösterdiği başarı İngiliz kamuoyu tarafından tanınmasına neden oldu. İngiliz Kraliçesi Victoria tarafından ödüllendirilen Gordon'a İngilizler tarafından "Çinli Gordon" denilmeye başlandı. Bu parlak

Gordon'a Sudan'daki olaylara yönelik bir mektup göndermiş, General Gordon'dan Loda'yu ziyaret etmeleri için davet almışlardı. Bu esnada R. Slatin'in ailesi kendisinin yeniden Viyana'ya gelmesini, zorunlu askerlik hizmetini yerine getirmesini istiyordu. Bunu üzerine R. Slatin General Gordon ile tanışma fırsatına sahip olamadı. Ancak O, Emin Paşa'dan General Gordon'a kendisini tanıttırmasını rica etmişti¹¹.

Rudolf Slatin Sudan seyahatini bitirdikten sonra yeniden Viyana'ya döndü. Genç Slatin Viyana'ya döndüğünde sadece 18 yaşında idi. R. Slatin Viyana'ya geldikten hemen sonra Avusturya ordusunda görev yapmak için askeri liseye başladı. Onun yetenekleri ve kısa sürede edindiği deneyimi yüksek rütbeli subayların dikkatini çekmiş olsa da muhtemelen kendi aile kökleri nedeniyle Avusturya düzenli ordularında görev almasına engel oldu. Askeri okulu bitirdikten sonra 29 Aralık 1877'de Asteğmen rütbesi ile 19. Macaristan Piyade Alayına atandı ve orada bir sene görev yaptı¹². Bu arada General Gordon'un Sudan'da göstermiş olduğu başarılar Mısır Hıdıvi tarafından takdir ediliyordu. O, Şubat 1877'de görevinin üçüncü yılında Mısır Hıdıvi İsmail Paşa tarafından Kızıldeniz'in tüm kıyıları ile Ekvatorya vilayeti ve Sudan'ın tamamına Genel Vali olarak atandı¹³. Mısır Hıdıvi General Gordon'a tüm resmi yetkilileri atama ve görevden alma yetkisi vermişti¹⁴. General Gordon'un Sudan'daki tartışmasız otoritesi onun bölgede birçok Avrupalı ile çalışmasına neden oldu. Teğmen R. Slatin Bosna Garnizonunda çalışırken General Gordon tarafından Mısır ordusunda Sudan'da görev alması için davet edildi¹⁵. General Gordon Sudan gezisi esnasında Emin Paşa'nın ısrarla talep ettiği R. Slatin'in ismini unutmamıştı. Aslında Emin Paşa General Gordon'un R. Slatin'i davetinden 3 sene önce onun bölgede görev yapabilecek kabiliyette olduğunu Gordon'a ifade etmişti. Ancak R. Slatin'in içinde bulunduğu durum Sudan'a dönmek için uygun değildi. 1877'de oldukça büyük bir coğrafyanın idaresini üstlenen General Gordon Avrupalı askeri ve sivil yetkililerle çalışmaya özen gösteriyordu. General Gordon'un Sudan'a getirerek birlikte çalıştığı birçok Avrupalı isim oldu. Ancak bunların arasında daha sonra tüm dünyanın tanıdığı isimler, Emin Paşa, İtalyan Romolo Gessi Paşa ve R. Slatin idi.

Gordon'un davetini kabul eden Rudolf Slatin, Sudan Genel Müfettişliğine atanan Giegler Paşa ile Massava'ya ardından Berber'e ulaştı. R. Slatin Berber'de daha sonra Sudan valisi olan Alaaddin Paşa'nın yardımcılarıyla 15 Ocak 1879'da Hartum'a vardı. General Gordon Hartum'da R. Slatin ile görüşükten sonra kendisini şubat ayının ilk günlerinde mali müfettiş olarak görevlendirdi. R. Slatin vergi bedelinden şikâyetçi olan halkın sorunlarını yakından takip etmek için Sudan'ın uzak noktalarına seyahat etti. R. Slatin Sudan'daki vergi sistemi ve yapılması gereken reformlarla ilgili General Gordon'a raporlar sundu. Sudan'da bölgeden bölgeye, kabileden kabileye değişen vergi sistemi bu alan üzerinde birikimi olmayan R. Slatin'i oldukça zorladı. Bunun üzerine kendisinin bu konuda faydasız olduğunu düşünerek General Gordon'a istifasını sundu. İstifası kabul edildiğinde R. Slatin "Bu iğrenç

kariyeri onun Sudan'da önemli görevlere gelmesine neden oldu. Detaylı bilgi için bk. R. Duncan, *The Sudan*, W. Blackwood, London, 1952, s. 17.

¹¹ R. Slatin Paşa, s. 2.

¹² R. Hill, s. 5.

¹³ PRO, FO, 881/3185, Telg. 4, Kahire, 16 Şubat 1877, General Gordon'dan C. Vivian'a.

¹⁴ PRO, FO, 881/3485, Telg. 4, Kahire, 18 Şubat 1877, Mr. Vivian'dan Earl of Derby'e.

¹⁵ R. Slatin Paşa, s. 1.

görevden kurtulduğum için sonsuz bir huzur duyuyorum” ifadelerini kullanmıştı¹⁶. R. Slatin istifa yazısını gönderdiğinde General Gordon Darfur’a ünlü esir taciri Zübeyir Paşa’nın oğlu Süleyman’ın üzerine yürümüşü¹⁷.

Dara Müdürlüğü

General Gordon vakit kaybetmeden R. Slatin’i Darfur’un güney batısında yer alan Dara kazasına müdür olarak atadı. Gordon köle taciri olan Süleyman Zübeyir ile mücadelelerin şiddetlenmesi üzerine hemen R. Slatin’in görevine başlamasını istemektedir. R. Slatin Süleyman Zübeyir’in üzerine gönderilen Gessi Paşa’ya yardımcı olmak için emir almıştı. Darfur’a ulaşan R. Slatin daha sonra General Gordon ile görüşme imkânı elde etti. General Gordon’un Slatin’e söylediği son sözler “Bu şartlar altında görevini en iyi şekilde yapacağına eminim. Belki İngiltere’ye geri dönerim, eğer öyle olursa seninle İngiltere’de görüşmeyi ümit ederim.” oldu. Bundan sonra Gordon ile R. Slatin’in görüşme imkânları olmadı. Süleyman Zübeyir ile mücadele devam ederken R. Slatin 15 Temmuz 1879 Ubeyd’den ayrılarak Om Şanga’ya ulaştı. Bu arada bölgedeki tüm kabileler R. Slatin’in General Gordon’un kardeşi olduğuna inanıyordu. R. Slatin bölgedeki kabilelerin kendi aralarındaki sorunlar ile bir süre meşgul oldu. Ancak Om Şanga kendisine verilen bir bölge değildi. Om Şanga’da bir müddet kalan R. Slatin kendisine eşlik eden Dr. Zurbuchen ile birlikte Cebel el-Halla’ya, ardından Darfur’un merkezi Fasher’e ve nihayetinde Dara’ya ulaştı¹⁸. Rudolf Slatin Dara’ya ulaştığında bazı düzenlemeler yaptı. Kendi ifadesine göre oradaki resmi görevliler kendisine dostça davranmamaktaydı. Önceden beri Sudan’a atanan Avrupalılar Hristiyan olmalarından dolayı kabileler tarafından istenmemektedir. Diğer yandan R. Slatin Dara’da kabilelerin keyfiliğini görmüş, kendisi bir otorite oluşturmaya çalışmıştı. Ancak Hartum’a oldukça uzak bu bölgede sınırlı sayıda güç ile merkezi bir yönetim oluşturmak neredeyse imkânsızdı. Üstelik R. Slatin kendisinin de ifade ettiği gibi oldukça genç ve bu tür görevler için deneyimsizdi. Ancak kendisi Dara’da bulunduğu süre boyunca herhangi bir kargaşa çıkmamıştı. Rudolf Slatin idari işlerle ilgilendiğini, her köyü gezerek insanlarla iletişime geçtiğini, kabilelerin aralarındaki sorunları çözdüğünü ifade etmişti¹⁹.

Rudolf Slatin Dara’da görevine devam ederken en büyük destekçisi General Gordon’un görevi Sudan’da sona ermişti. General Gordon 1881’de Sudan’dan ayrıldıktan sonra R. Slatin yeni atanan Sudan Genel Valisi Rauf Paşa ile görüşmek için Hartum’a gitti. R. Slatin Rauf Paşa’dan kendi bölgesindeki bazı sorunların çözülmesi için ricada bulundu. O daha adil olunmasını ve vergilerin hafifletilmesini, iş açığı nedeniyle meydana gelen

¹⁶ R. Slatin Paşa, s. 5.

¹⁷ 1860’larda Bahre’l Gazel ve Darfur’da köle ticareti zirveye ulaşmıştı. Köle tacirleri içerisinde en güçlü ve şöhretli kişi Zübeyir Rahma idi. Mısır ordusunun Darfur’u almasına yardımları nedeniyle ona Mısır Hıdvi tarafından “Paşa” unvanı verilmişti. Daha sonra Zübeyir Paşa Kahire’ye gittiği esnada orada tutuklandı. Köle ticareti Zübeyir Paşa’nın oğlu Süleyman Zübeyir tarafından yapılmaya devam etti. Süleyman Zübeyir Mısır güçlerinin esir ticaretine müdahalesi neticesinde 1878’de isyan etti. Sudan Genel Valisi General Gordon Süleyman Zübeyir’e Teğmen Gessi komutasında birlikler gönderdi. Teğmen Gessi isyanı çıkaran birçok kişiyi Süleyman Zübeyir dâhil yakalatarak öldürdü. bk. PRO, WO, 147/37, 23 Kasım 1883, İngiliz İstihbarat Raporu.

¹⁸ R. Slatin Paşa, s. 5.

¹⁹ R. Slatin Paşa, s. 32.

ölümlerden ve hastalıklardan dolayı kölelerin çalıştırılmasını önermişti. Rauf Paşa, R. Slatin'ın tüm önerilerini kabul etti. R. Slatin, Rauf Paşa'nın ilgisini çekmeyi başarmıştı. Zaten R. Slatin'ın Dara'da görevi esnasında gösterdiği başarılı uygulamaları Sudan'daki diğer yetkililer tarafından konuşulmaktaydı. Rauf Paşa Mısır Hıdvi Mehmet Tevfik Paşa'dan R. Slatin'ın "Bey" unvanı ile Darfur'a vali olarak atanması talep etti²⁰.

Darfur Valiliği

Osmanlı Devleti'nin "1841 düzenlemesi" Vali Mehmet Ali Paşa'ya Mısır'ın yanı sıra Nubia, Kordofan, Darfur ve Sennar bölgelerinin doğrudan yönetim hakkını vermişti²¹. Böylece Darfur doğrudan Mısır'dan atanan valiler aracılığı ile yönetildi. Oldukça büyük bir coğrafyaya sahip olan Darfur, merkeze olan uzaklığı, yaşam şartlarındaki yetersizlikler ve kabileler arasındaki mücadeleler nedeniyle Mısırlı yöneticilerin tercih etmedikleri bir bölgeydi. Bölgede gerçek anlamda idarecilik yapmak oldukça zordu. Kaldı ki Slatin Bey sadece 23 yaşında Darfur valiliğine atanmıştı. Bir süre kaldığı Hartum'dan hareket eden Slatin Bey 20 Nisan 1881'de Darfur'un merkezi Faşer'e ulaştı. Kabileler arasındaki mücadeleler ve idari sistemdeki yozlaşma Darfur'da büyük bir istikrarsızlığa neden olmaktaydı. Darfur'daki kargaşa nedeniyle uzunca bir süre Faşer'den çıkamayan Slatin Bey vilayetin batı bölgelerini ziyaret planını da iptal etmişti. Slatin Bey vilayetin idari ve mali sistemi üzerinde bir takım düzenlemeler yapmış olsa da bunun işlevsel olduğunu söylemek oldukça zordur. Ancak Slatin'ın Darfur'daki en büyük başarısı büyük kabilelerin kendi aralarındaki mücadelelere son vermesi olmuştu. Nitekim Slatin Bey, Faşer'e vardığında iki büyük kabile Maheria ve Bedeyatlar arasında savaş çıkmış, ancak Slatin Bey'in çabaları ile çözüme kavuşturulmuştu. Slatin Bey, hükümete vergi vermeyi reddedip isyan eden kabilelerle görüşmeler yaparak bunların yeniden hükümete bağlılığını da sağladı. Darfur'da Mehdi Hareketi'nin etkileri görülene kadar çok kısa bir istikrar dönemi oldu²².

Slatin Bey Darfur valisi olarak Faşer'e ulaştıktan sadece 3 ay sonra Sudan'daki tüm gelişmeleri tersyüz eden "Mehdi Hareketi" patlak verdi²³. Muhammed Ahmed²⁴, Aba Adası yakınında yaşadığı Merabi'de 1881 Mayıs'ında ilk kez yakın çevresine Mehdi olduğu iddiasını ileri sürdü²⁵. Muhammed Ahmed kendi ailesinin nesep zincirini peygambere

²⁰ İngiliz belgelerinde Slatin'ın General Gordon tarafından atandığı belirtilmesine rağmen Slatin eserinde Rauf Paşa'nın kendisi için Darfur valiliğini Mısır Hıdivine talep ettiğini ifade etmektedir. Ancak General Gordon Hartum'dan ayrılırken Kahire'de Mısır hükümetine ve İngiliz yetkililere o zaman Dara Müdürü olan Slatin'ın Darfur'a valiliğini talep etmiş olabilir. Bkz. SAD, 410/18/1-28, Ocak 1899, *Rudolf V. Slatin Kataloğu*; R. Slatin Paşa, s. 34.

²¹ Richard Gray, *A History of the Southern Sudan 1839-1889*, Oxford University Press, London, 1961, s. 3.

²² Bölgedeki tüm kabileler İslam olmalarına rağmen Bedeyatlar Merkezi Afrika'nın bu kısmında İslam öncesi inanışlarına bağlı tek kabile idi. bk. R. Slatin Paşa, s. 36.

²³ Mehdi Hareketi için bk. Abdullah Özdağ, "Sudan'da Mehdi Hareketi", *TAD*, C.37/S. 63, 2018, 309-330.

²⁴ Muhammed Ahmed, 1844'de Dongola'nın güneyindeki Lebeb Adası'nda fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Erken yaşlarında dini ilimlere eğilim gösteren Muhammed Ahmed Cezire'de Şeyh Emin el-Suveylîh, Berber yakınında Şeyh Muhammed el-Dikeyr, Samaniye Tarikatı lideri Muhammed Şerif Nur-el Daim'den dersler aldı. Yedi yıl geçirdiği Samaniye tarikatından hocasıyla yaptığı tartışma sonrasında kovuldu. Ardından Şeyh Veddüzzeyn el-Kureyşî'nin yanında bir müddet kaldı. O, hocasının ölümü üzerine Mehdilik söylemini ilk kez ortaya attığı Aba Adası yakınındaki Merabi'ye yerleşti. Sudan'daki Mehdilik Hareketine dair ayrıntılı bilgi için bk. PRO. WO, 147/37, 23 Kasım 1883; Peter. M. Holt, s. 37, 38; A.B. Theobald, s. 27.

²⁵ PRO. FO, 881/4859, Telg. 20, Kahire, 20 Ocak 1883, Malet'ten Granville'e.

dayandırıyordu. Bu durum Mehdi'nin peygamberin torunlarından geleceği inancına uymaktaydı. Ancak Hartum ulemaları Muhammed Ahmed'e karşı gelmekte tereddüt etmeyip Kahire ve İstanbul'da yalancı peygamber olarak itibarını sarsmak istediler. Buna rağmen Muhammed Ahmed birçok kabile reisine ve tarikat şeyhlerine kendisinin Mehdi olduğunu iddia eden mektuplar göndermekten vazgeçmedi. Onun niyeti tüm Sudan üzerinde etki kazandıktan sonra Mısır'a yürüyerek yanlış inançlı Türkleri yenmek²⁶, merkezi Mekke olan büyük bir krallık kurarak tüm dünyayı İslam'a çevirmektir. Onun misyonuna karşı olan herkes hangi dinden olursa olsun ortadan kaldırılmalıydı²⁷.

Muhammed Ahmed'in Mehdilik iddiasında bulunduğu dönemde Sudan siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda büyük bir buhran içindeydi. Önceden beri geniş halk kitlesi arasında büyük bir hoşnutsuzluk vardı. Mehdi söylemi doğal olarak eğitimsiz halk üzerinde hızla yayıldı. İsyanın en başta gelen nedenlerinden biri idari yozlaşma ve kabilelerin başlıca ticari aktiviteleri olan esir ticaretine getirilen sınırlamalardı²⁸. Muhammed Ahmed'in mehdi olduğuna dair söylentiler hızla yayılmış, Vaday, Bornu, Darfur gibi bölgelerden gelen insanlar Muhammed Ahmed'i dinin öncüsü olarak görmeye başlamışlardı²⁹.

Muhammed Ahmed'in Mehdiliği ilan ettiği dönemde Sudan valisi Mehmed Rauf Paşa idi. Rauf Paşa daha önce Sudan'ın güneyinde Ekvatorya vilayetinde uzun süre valilik yapmıştı. General Gordon Rauf Paşa ile bazı dönemlerde anlaşmazlığa girmişlerdi. Ancak o, Mısır idaresinin içinde bulunduğu zor dönemde konumunu koruyabildi. Rauf Paşa'nın Sudan Genel Valisi olmasından hemen sonra ona bağlı Darfur vilayetinin valiliğine atanmıştı. Muhammed Ahmed Mehdiliğini ilan ettiği 1881 tarihinden itibaren Darfur dâhil Sudan'daki tüm idari birimlere kendisine katılmalarına yönelik mektuplar gönderdi. Muhammed Ahmed'in Vali Rauf Paşa'ya gönderdiği mektubunda şu ifadeler yer almaktaydı³⁰:

“Sana ifade etmeliyim ki, dinimizi bugünkü şeytani yollardan temizlemek ve sünneti yeniden ihya etmek, Peygamber Muhammed tarafından doğrudan emredildi. Beklenen Mehdi olduğumu deklare ediyorum. Ve benim gelişim ilahi işaretlerle müjdelendi. Beni takip eden zafere ulaşacak, etmeyen bu dünyada Tanrı tarafından cezalandırılacak... Bu öğütlere bağlı olanlar tertemizdir. Bize inanmayanlar kılıçla arındırılacaklardır. Bilmelisin ki, iki takipçisiyle peygamber bana bir kılıç getirdi. Ona sahip olduğum sürece beni kimsenin yenemeyeceği söylendi. Ayrıca Peygamber her kim bana karşı olursa fırtına ve suda boğulma ile aşağılanacak dedi...”

1882 yılının başlarında Muhammed Ahmed'in Mehdi söylemi Darfur'a kadar yayıldı. Slatin Bey Darfur'daki bazı kabilelerin Muhammed Ahmed ile hareket ettiğini öğrenmişti. Slatin'in Mehdi Hareketi'nin daha fazla yayılmasını engellemek için kabilelerle yüz yüze

²⁶Sudan'da görev yapan Mısırlı ve Avrupalı sivil ve askeri yetkililer “Türk” olarak ifade edilmiştir. Nitekim Slatin kendi eserinde Darfur'daki kabilelerle görüşmelerinde kendisine “Türk” ifadesini kullandıklarını belirtmiştir. Bedeyat Kabilesi ile yapılan mülakat için bk. R. Slatin Paşa, s. 36.

²⁷PRO.WO, 147/37, 23 Kasım 1883.

²⁸PRO.FO, 881/4859, Telg.82, Kahire, 20 Ocak 1883, Malet'ten Granville'e.

²⁹P. M. Holt, s. 42, 43.

³⁰Fergus Nicoll, *The Sword of the Prophet*, Sutton Publishing Lmt. London, 2004, s. 71; Haim Shaked, *The Life of the Sudanese Mahdi*, Taylor and Francis, London, 2008, s. 75, 76.

görüşmeler yapması ve onların hükümete bağlılıklarından emin olması gerekiyordu. Bu nedenle 1882 yılının ilk aylarında Dara'ya hareket etti. Dara'nın Müdürü Zogal Bey, güney Arap kabileleri olan Rizigat, Habbania ve Maaliaların isyanı ile meşguldü. Ancak Slatin, Zogal Bey ile Ömer Vad Darho'nun görüşmeleri esnasında Mehdi'nin başarılarını ve kendilerinin de katılma ihtimalini değerlendirdikleri haberlerini almıştı. Bu iki kişi Darfur'un en zengin ve tanınmış kişileri idi. Bunların Muhammed Ahmed saflarına geçmeleri Slatin'in Darfur bölgesinde işini oldukça zorlaştıracaktı. Slatin Bey'e göre bu iki kişi ile yakın ilişkiler kurmak en iyi yoldu³¹. Bölgedeki durumu teftiş eden ve gerekli talimatları veren Slatin Bey, Faşer'e döndüğünde telgraf istasyonlarının isyancılar tarafından ele geçirildiğini ve posta servisinin çalışmadığı haberlerini aldı³². Artık Hartum ile haberleşme tam anlamıyla kesilmiş oldu. Haberleşmenin kesildiği 1882 Mart ayından itibaren Kahire ve Hartum'daki yetkililer Slatin'e dair çok az bilgiye sahip oldular. Bu nedenle Darfur gibi büyük bir coğrafyayı yöneten Slatin'e dair çok az kaynak günümüze kadar ulaştı.

Faşer'de gelişmeleri takip eden Slatin Bey Dara bölgesindeki kabilelerin tam anlamıyla isyan ettiği haberlerini aldı. Bunun üzerine karargâhını Faşer'den Dara'ya nakletmeye karar verdi. Bu arada Dara'nın çevresinde Şakka bölgesinde isyancılarla çarpışmalar meydana gelmiş, isyancılar ağır bir yenilgi alarak geri çekilmişlerdi. Deain bölgesinde bulunan Slatin Bey de isyancılarla karşı karşıya geldi. Bu çarpışma Slatin'in isyancılarla ilk büyük mücadelesi oldu³³.

Slatin Bey Dara ve Şakka bölgelerinde isyancılara karşı mücadele ederken Sudan Genel Valiliğine Mehmed Rauf Paşa'nın yerine Hıdîv'in güvenini kazanmış daha deneyimli birisi Abdulkadir Hilmi Paşa atandı. Abdulkadir Hilmi Paşa 11 Mayıs 1882'de Hartum'a ulaştığından Darfur, Sinnar ve Fazokl ile iletişim çoktan kesilmişti. Muhammed Ahmed'in Mehdilik iddiası henüz bir yılını doldurmuşken hareketin etkisi Darfur, Bahr-el Gazel, Şekke ve Ekvator bölgelerine kadar uzanmıştı³⁴. Abdulkadir Hilmi Paşa'nın Hartum'a geldiği haberlerini alan Muhammed Ahmed, takipçilerine Kordofan vilayetinin merkezi Ubeyd'in ele geçirilmesi talimatını verdi. Ubeyd ticaret yolları üzerinde bulunan stratejik bir merkezdi. 8 Eylül'de Ubeyd'i kuşatan Muhammed Ahmed bir kaç başarısız girişimin ardından 17 Ocak 1883'te şehri teslim aldı. Abdulkadir Hilmi Paşa'nın Sudan'daki isyan hareketi karşısında zor durumda kalması üzerine Mısır Hıdîvi İngiliz askeri yetkililerini bölgeye göndermeye karar verdi. Böylece Ubeyd kuşatması devam ederken İngiliz Hükümeti Yarbay Hamil³⁵ Stewart'ı bölgeye gönderdi³⁶. 16 Aralık 1882'de Hartum'a ulaşan Yarbay Stewart, Muhammed Ahmed'in Ubeyd'i ele geçirdikten sonra Darfur'a, oradan Trablusgarp'a ve İstanbul'a yürüyeceği istihbaratını almıştı. Muhammed Ahmed bu imkânsız hedeflerini gerçekleştirmek için ilk olarak Darfur üzerindeki kabileleri mevcut otoriteye karşı kışkırtmaktaydı³⁷. Ancak sonraki gelişmeler Muhammed Ahmed'in Darfur üzerine değil

³¹ R. Slatin Paşa, s. 70, 71.

³² PRO.WO, 147/37, 23 Kasım 1883.

³³ R. Slatin Paşa, s. 73-77.

³⁴ PRO.WO, 147/37, 23 Kasım 1883.

³⁵ Yarbay H. Stewart hakkında ayrıntılı bilgi için bk. SAD, 896/9/1-7, H. Stewart Kataloğu.

³⁶ PRO.WO, 147/37, 23 Kasım 1883.

³⁷ PRO.FO, 881/4859, Telg. 60, Hartum, 5 Ocak 1883, Stewart'tan Malet'e.

Hartum'a yürümesine neden olacaktı. Gerçek anlamda Muhammed Ahmed, görevlendirdiği komutanlar dışında Darfur bölgesine hiç gelemedi³⁸.

Darfur'un güneyindeki yerleşimlerde mücadelesine devam eden Slatin Bey kendi yerine Said Guma Bey'i bırakmıştı. Slatin Bey'in Said Guma Bey ile ilgili kafasında soru işaretleri bulunmaktaydı. Çünkü Slatin Şakka'da isyancılarla mücadele ederken Said Guma Bey'e mektup göndererek kendisine destek kuvvetler göndermesini emretmiş, ancak buna bir cevap alamamıştı. Nitekim Slatin Bey daha önce birçok kez idaresindeki memurları kendi emirlerini görmezden geldikleri için Sudan Genel Valisine şikâyet etmişti. İsyancı kabilelerle görüşmek için Haşaba bölgesinde bulunan Slatin Bey'in yanındaki birlikler 2.150 idi. Bu birliklerin büyük çoğunluğu Slatin'in yanında yer alan Begu, Berket, Zagava, Tagu gibi kabilelere aitti³⁹. Haziran 1882'de Muhammed Ahmed Baggara Araplarının bir kolu olan Rizigat Araplarını Şakka bölgesine doğru Slatin ile mücadele etmesi için görevlendirdi⁴⁰. 1 Ekim 1882'de Haşaba'dan güneye doğru hareket eden Slatin Bey ve yanındaki birlikler Rizigat bölgesinde isyancılarla mücadele etti. Slatin Bey ilerlediği bölgelerde diğer kabilelerle irili ufaklı birçok çatışmaya girdi. Slatin Bey bu çatışmalarda kendisine bağlı önemli kabile şeflerini ve Avrupalı görevlileri kaybetti. Daha sonra Ubeyd'in Muhammed Ahmed'in eline geçtiği haberinin ulaşması üzerine Slatin Dara'ya dönmeye karar verdi⁴¹. Ubeyd'in düşüşü Kordofan bölgesinde üstünlüğün isyancıların eline geçtiği anlamına geliyordu. Dolayısıyla Slatin'in üzerine büyük bir ordu gönderilmesi ihtimal dâhilinde idi. Kahire'deki İngiliz Büyükelçisi Malet, Yarbay Stewart'a Darfur Valisi Slatin Bey'in silah ve cephaneleri tükendiğinde Bahre'l Gazel'e çekilmesini ifade etmişti⁴². Yarbay Stewart'ın kendisine Fasher'den çıkması gerektiği bilgisini ulaştırıp ulaştırmadığı bilinmese de Slatin Bey daha sonra tehlikeleri nedeniyle Fasher'den çıkmak zorunda kaldı. Slatin Bey Darfur'daki gücünün farkındaydı. Faşer'deki az sayıda birliklerle ve yetersiz güce sahip kabilelerle Muhammed Ahmed'e karşı mücadele etmesi imkânsızdı. Slatin Hartum ve Kordofan'daki olayları iletişim hatları kesildiği için bölgeye gönderdiği güvenilir adamları sayesinde öğrenmekteydi. Muhammed Vad Asi ve Halid Vad İmam güvendiği adamların başında yer alıyordu. Hartum'dan gelen haberlere göre merkezi hükümet Ubeyd'in yeniden alınması için hazırlıklara başlamıştı. Ubeyd'in ele geçirilmesi Muhammed Ahmed'in itibarını kabileler arasında oldukça artırmıştı. Bu nedenle merkezi hükümetin Ubeyd'e yeni birlikler gönderdiği haberlerini yaydı. Aslında Ubeyd'e bir ordu gönderilmeyecekti. Diğer yandan Slatin Bey'in altında çalışan müdürler ve diğer memurların Muhammed Ahmed ile temasa geçtiği haberleri işitilmekteydi. Özellikle Slatin Bey kendisine güvendiği Dara Müdürü Zogal Bey'in sözlü olarak anlaştıkları haberlerini işitmişti. Muhammed Ahmed'in askeri başarıları kendi söylemlerinin daha da fazla yayılmasına neden oluyordu. Böylece Sudan'ın uzak noktalarındaki kabileler de giderek radikalleşiyordu. Bu radikalleşme Darfur'u yöneten bir Hristiyan Avrupalının bölgedeki kabileler üzerindeki otoritesinin

³⁸ Justin Willis, "Ambitions of the State", *The Sudan Handbook*, ed. J. Ryle, J. Willis, S. Baldo, M. Jok, Rift Valley Institute, Londra, 2012, s. 110.

³⁹ R. Slatin Paşa, s. 84.

⁴⁰ F.R. Wingate, *Mahdism and the Egyptian Sudan*, Macmillan And Co. London, 1899, s. 24.

⁴¹ R. Slatin Paşa, s. 105.

⁴² PRO.FO, 881/4859, Telg. 78, Kahire, 19 Şubat 1883, Malet'ten Granville'e; Ubeyd'in düşüşü hakkında bk. F.R. Wingate, s. 54-56

zayıflaması anlamına geliyordu. Nitekim Slatin Bey Bir Om Lavai'de isyancılarla mücadele ettiği esnada bölgenin iyi eğitilmiş emir subayı Muhammed Farag kendisine ne yaparsa yapsın zafere ulaşamayacağını, çünkü bir Hristiyan olduğunu ifade etmişti⁴³. Darfur'da isyancılara katılmayan kabilelerin Slatin'in etrafında toplanmamasının en önemli nedenlerinden birisi de bu din olgusuydu. Onlara göre bir Hristiyan'dan emir alacaklarına tarafsız bir politika izlemek en doğru olanıydı. Kaldı ki Slatin kendi emri altındaki resmi görevlilerin kendisini dinlemediklerini defalarca ifade etmişti.

Slatin Bey Darfur'daki mücadelesine devam ederken Hartum'da Ubeyd için bir sefer yapılıp yapılmayacağı tartışılıyordu. Vali Abdulkadir Hilmi Paşa Muhammed Ahmed yeteri kadar güçlenmeden Ubeyd'e bir sefer yapılmasında ısrarcıydı. Ancak Mısır Hıdıvi bu teklife sıcak bakmıyordu. O, isyancılar tarafından kuşatılan Sinar'ın desteklenmesini istiyordu. Anlaşılan Mısır Hıdıvi Ubeyd'in gerçek anlamda geri alınmasının imkânsızlığı anlamıştı. Bu tartışmalar yapılırken İngiliz yetkililer Albay W. Hicks'in bölgeye gönderilmesine karar verdi. Böylece Kahire'den Hilmi Paşa'ya Albay Hicks gelene kadar herhangi bir eylemde bulunmaması cevabı iletilti. Mısır Hıdıvi'nin Sudan'daki olaylara karışması bölgede görev yapan Yarbay Stewart'ı da rahatsız etmiş, Kahire'deki İngiliz Büyükelçisi Malet'e bu konu hakkındaki şikâyetlerini iletmışti⁴⁴.

Albay Hicks kendisinden önce bölgeye gönderilen başta Yarbay Stewart olmak üzere sivil ve askeri yetkililer tarafından 2 Mart'ta Hartum'da karşılandı⁴⁵. Sudan ordusunun genel komutanlığına atanan Albay Hicks'in unvanı bölgede yerel olarak tümgeneral rütbesine denk gelmekteydi. Bu nedenle bundan sonra paşa olarak anılacaktı. Hicks Paşa tüm operasyonlar için sorumlu olan tek kişiydi⁴⁶. Artık Abdulkadir Paşa'nın Muhammed Ahmed'in komutanlarından Makaşef ile mücadelesine Hicks Paşa devam edecekti. Hicks Paşa Hartum'daki hazırlıklarını tamamladıktan sonra yanına aldığı birliklerle 3 Nisan'da Kava'ya varmak üzere Hartum'dan ayrıldı. 29 Nisan'da Makaşef'in büyük sayıdaki birlikleriyle Hicks Paşa'nın yaklaşık 5 bin kişilik askeri gücü karşı karşıya geldi. İsyancı gruplarla büyük bir çarpışma gerçekleşti. Merabi Savaşı olarak bilinen bu karşılaşmada isyancı grupları önemli kayıplar verdiler. Ölenler arasında Makaşef, oğlu ve bazı şefler vardı⁴⁷. Makaşef'in öldürülmesi Sudan'daki ilk savaş deneyiminde Hicks Paşa'ya önemli bir saygınlık kazandırdı. Ancak Hicks Paşa'nın önünde daha büyük mücadeleler vardı. Hicks Paşa'nın en büyük problemi Slatin'in de sıklıkla yakındığı, komutası altındaki sivil ve askeri yetkililere emirlerini uygulattığı zorluktu. Hicks Paşa ile Sudan'daki Mısırlı yetkililer arasındaki nüfuz mücadelesi 1883'ün yazında krize dönüşmüştü. 28 Haziran'da Hicks Paşa, Malet'e gönderdiği telgrafında artık daha ciddi adımların atılması için Şerif Paşa Hükümeti ile görüşmesini istiyordu. Ona göre eğer emirleri uygulanmayacaksa buradaki varlığı boşunaydı⁴⁸. Mısır'daki Şerif Paşa Hükümeti isyanın dini karakterinden dolayı Hicks Paşa'nın doğrudan bir komuta yetkisine sıcak bakmıyordu⁴⁹. Ancak Şerif Paşa'nın

⁴³ R. Slatin Paşa, s. 90-106.

⁴⁴ PRO.FO, 881/4859, Telg. 108, Hartum, 13 Şubat 1883, Stewart'tan Malet'e.

⁴⁵ PRO.FO, 881/4859, Telg. 99, Kahire, 10 Mart 1883, Malet'ten Granville'e.

⁴⁶ PRO.WO, 147/37, 23 Kasım 1883.

⁴⁷ PRO.WO, 147/37, 23 Kasım 1883.

⁴⁸ PRO.FO, 881/4877, Hartum, 28 Haziran 1883, Hicks'ten Malet'e.

⁴⁹ PRO.FO, 881/4877, Kahire, 2 Temmuz 1883, Malet'ten Granville'e.

Londra'daki Gladstone Hükümeti'nin baskılarına dayanacak gücü de yoktu. Yapılan görüşmeler sonrası Şerif Paşa Hartum'da görev yapan yüksek rütbeli generallerini başka bölgelere atamak zorunda kaldı⁵⁰.

Hicks Paşa ile Mısır hükümeti arasında mücadelenin devam ettiği esnada Muhammed Ahmed sadece Kordofan bölgesinde etkin bir pozisyona sahipti. Alınan istihbarat onunla komutanları arasında önemli anlaşmazlıklara işaret ediyordu. Muhammed Ahmed önemli kabile liderlerinin desteğini kaybetmişti. Muhammed Ahmed kuzeyden Mısır orduları, güneyden Takala Kralı Adam ve iç batı bölgelerinden Hicks Paşa'nın orduları tarafından kuşatılmıştı. Kaçacak olursa onun için en uygun yer Darfur bölgesiydi. Fakat bunu yapmak için kendisinden oldukça az haber alınan Darfur Valisi Slatin ile karşı karşıya gelmesi gerekiyordu. Mısır idaresi Mehdi tehlikesine karşılık Darfur üzerinde bir takım planlamalar yaptı. Bu planlar eski kralların o günkü torunlarına ulusal bir hükümet kurdurma projelerini ve Dongola, Bahr'el Gazel bölgelerine geri çekilme projelerini içeriyordu. Bu projeler nihayete ermiş, Hartum üzerinden Fasher'deki Darfur Valisi Slatin Bey'e iletilmek için bir haberci gönderilmişti. Bu arada Slatin Fasher'i tahliye ederek Ubeyd yolunda önemli bir noktada yer alan Om-Şanga'da kendine bir savunma hattı oluşturdu. Slatin, Sudan Valisine gönderdiği yazısında büyüklü küçüklü 27 savaş yaptığı ve iki kez yaralandığını ifade etmişti. Ayrıca Slatin Bey mektubunun devamında kendisinin dış düşmanlarla değil iç düşmanlarla uğraştığını, Arap resmi görevlilerin çoğunun kendisine karşı entrika çevirdiğini ve otoritesini küçümsemekte olduğunu belirtmişti. Ayrıca Risegatt, Habanieh ve Mali Araplarıyla savaşın yeniden başlayacağını ve kendisinin yardıma ihtiyacı olduğunu, kendisinin ve en iyi çalışanlarının zor durumda olduklarını ve cephanelerinin sona doğru geldiğini ifade etmişti⁵¹.

Kordofan harekâtını riske atmak istemeyen Şerif Paşa 18 Ağustos'ta Hicks Paşa'yı Sudan'a başkomutan olarak atadığını bildirdi⁵². Artık Hicks Paşa daha bağımsız kararlar alabilecekti. Hicks Paşa Hartum'da yapmış olduğu planları uygulamak için 8 Eylül'de Kordofan seferine çıkılmasını emretti. Hicks Paşa yanına aldığı kuvvetlerle Kasım ayı başlarında Muhammed Ahmed'in güçleriyle karşı karşıya geldi. Hicks Paşa'nın ordusu dağılarak ağır bir yenilgi aldı. Ayrıca bu çarpışmada Hicks Paşa ve birçok rütbeli subay da hayatını kaybetti. Hicks Paşa'nın yenilmesi zor şartlarda mücadele eden Slatin Bey açısından bir dönüm noktası oldu. Muhammed Ahmed üzerindeki baskılar sona erdiğinden daha büyük bir güç ile mücadele etmek zorunda kalacaktı⁵³.

Yeteri kadar askeri ve cephanesi olmayan Slatin Bey tüm ümitlerini Hicks Paşa'nın mücadelesine bağlamıştı. Slatin Bey Hartum ile yaklaşık bir yıldır doğrudan iletişim kuramamasına ve kendisine gelen bilgilerin güvenilir olmamasına rağmen Hartum'daki otoritelerin büyük zafer kazandığını ifade ederek askerlerin ve kabilelerin motivasyonunu sağlamaktaydı. Bu Slatin'in kendini korumak için uyguladığı bir stratejeydi. Tüm yollar ve geçitler Muhammed Ahmed'in taraftarları tarafından kapatılmıştı. Bu nedenle Slatin Bey'in Hartum'a ve Kahire'ye gönderdiği mektupların büyük çoğunluğu ele geçirilmişti. Hatta Slatin Bey Hartum ile haberleşmek için hayvanların derilerinin altına posta pulu büyüklüğünde mektuplar yerleştirdiğini ifade etmiştir. Bu arada Slatin Bey Hartum'dan

⁵⁰ PRO.FO, 881/4877, Kahire, 1 Ağustos 1883, Malet'ten Granville'e.

⁵¹ PRO.WO, 147/37, 23 Kasım 1883.

⁵² PRO. FO, 881/4877, Kahire, 18 Ağustos 1883, Malet'ten Hicks'e.

⁵³ PRO.WO, 147/37, 23 Kasım 1883.

Alaaddin Paşa'dan bir mektup aldı. Alaaddin Paşa Darfur'daki birliklerin kendi emrine verildiği ve isyanları bastırmak ve otoriteyi sağlamak için Mısır Hıdîvi'nin güçlü bir ordu gönderme niyetinde olduğunu ifade ediyordu. Ancak bu plan Hicks Paşa'nın yenilmesi ile sadece Kahire'deki yetkililer arasında konuşulan bir konu olarak kalacaktı. Slatin Bey Darfur'a bir askeri gücün gönderilmesinin zorluklarını bilmesine rağmen tüm kabilelere hükümet güçlerinin Faşer'e bir sefer için hazırlık yaptığını duyurmuştu. Bu iyi haberden kısa süre sonra Slatin Bey önceden beri şüphelendiği Dara Müdürü Zogal Bey'in kendisine ihanet ettiğini öğrendi. Zogal Bey'in tutuklanması emrini veren Slatin Bey şüphelendiği tüm resmi görevlileri işten el çekirtmişti. Kendisinin Dara bölgesinin tahliye edilip Faşer'e yoğunlaşması teklifi yanındaki görevliler tarafından reddedilmişti. Bu arada Muhammed Ahmed'in takipçilerinin Dara bölgesini işgal etmek için hazırlıklarını tamamladığını öğrenen Slatin Bey daha fazla zaman kazanmak için Muhammed Ahmed ile görüşmelere ve barış şartlarını kabul etmeye hazır olduğunu bildirdi. Slatin Bey'in görüşmelere hazır olduğunu belirttiği esnada Hicks Paşa'nın orduları yok edilmişti. Artık Slatin Bey'e yardım edecek bir askeri güç de kalmamıştı. 20 Aralık 1883'te Slatin Bey'in Muhammed Ahmed ile görüşmesi için gönderdiği haberci dönüş yapmıştı. Muhammed Ahmed, Slatin Bey'in teslim olmasını talep ediyordu. Bunun üzerine Slatin Bey kendi birlikleri içerisindeki en yetkili kişilerle bir toplantı yaptı. Bu toplantıda Farag Efendi ve Ali Tobgi Efendi tüm birliklerin Mehdi'ye teslim olmak istediklerini, başka çarelerinin olmadığı bilgisini paylaşmışlardı. Askeri birliklerin ve kabile liderlerinin savaş motivasyonları kırılmıştı. Bir savaş kararı almaları durumunda büyük bir yenilgi alacaklarını biliyorlardı. Slatin Bey teslim olmasının pratik olarak kaçınılmaz olduğunu anladı⁵⁴.

Esaret Yılları (1883-1895)

23 Aralık 1883'te Slatin Bey kendi emrinde çalışan görevlilere barışçıl yollarla teslim olması için Zogal'ın kendisine gönderdiği mektubu okudu. Buna göre kendi hayatı ve bulunduğu yerdeki resmi görevlilerin hayatı garanti altına alınacaktı. Artık Slatin Bey için direnmek imkânsızdı. Slatin Bey Hilal Şeria'da onunla karşılaşmayı ve teslim olmayı kabul ettiğine dair bir mektup gönderdi. Diğer gün Slatin Bey ve yanındaki görevliler Dara'yı terk ederek Hilal Şeria bölgesinde Zogal ile görüştüler. Bu arada Zogal Batı Emiri olarak atanmış, adı Seyyid Muhammed Halid olarak değişmişti. Slatin Bey, Zogal tarafından nezaketle karşılandı. Dahası Faşer'in Slatin'den sonraki yetkilisi Said Guma Bey de teslim olmak istediğini belirtmişti. Ancak Dara'da insanlara kötü muamele edildiğini duyan Faşer halkı teslim olmak istememekteydi. Böylece 15 gün süren çatışma sonrası Darfur'un başşehri Faşer de düştü⁵⁵. Zogal Bey Faşer'de kendi otoritesini kurarken Slatin Bey'i ve Said Guma Bey'i Ubeyd'e Muhammed Ahmed'in yanına gönderdi⁵⁶. Slatin Bey teslim olduğunda Hicks Paşa çoktan yenilmişti. Ve Gladstone Hükmeti Sudan üzerindeki politikalarını gözden geçiriyordu. Slatin Bey kendi hayatını güvene almak için İslam dinini kabul etmiş gibi

⁵⁴ R. Slatin Paşa, s. 136-139.

⁵⁵ R. Slatin Paşa, s. 143-153.

⁵⁶ Slatin Bey'e esir kaldığı 12 yıl boyunca hiç bir görev verilmezken Said Guma kısa esaret dönemi sonrası Hartum'un kuşatılmasında görev aldı. General Gordon'un gönderdiği "Hüseyniyye" gemisine ağır hasarlar verdiği için kendisine Muhammed Ahmed tarafından topçu birliklerinin komutası verildi. *bk.* Wingate, s 132.

göründü. Gerçek anlamda iyi bir Hristiyan olan Slatin Bey uzun esaret yılları boyunca İslam'ın kurallarının ve pratiklerinin harfiyen uygulandığı Halife Abdullah yönetimindeki Sudan toplumunda kendisini oldukça iyi saklamıştı. Slatin Bey'in bu stratejisi beklediğinden daha fazla işe yaramıştı⁵⁷.

Hicks Paşa'nın yenilgi haberleri Mısır ve İngiliz yönetimlerinde hayal kırıklığı yaratmıştı. Ayrıca Darfur Valisi Slatin Bey ile Bahre'l Gazel Valisi Lupton Bey'in bir yardım almadan başarılı olamayacakları oldukça iyi biliniyordu. Şerif Paşa Hükümeti Muhammed Ahmed'in yenileceğine ve hareketinin sona ereceğine öyle inanmışlardı ki Hicks sonrası Sudan hakkında planlar dahi yapmışlardı. İngiltere'deki Gladstone Hükümeti inanç motivasyonu ile ateşli taraftarlara sahip olan Muhammed Ahmed'in Sudan'ın geniş arazilerinde yok edilmesini imkânsız görmüştü. En azından bu hareketin kısa sürede ortadan kaldırılması mümkün değildi. 1883'ün sonlarına doğru İngiltere'nin Mısır üzerinden uyguladığı Sudan politikasında radikal değişiklikler oldu. Nitekim 26 Kasım'da Kahire'deki İngiliz Büyükelçisi Baring, İngiliz işgal gücü komutanı General Stephenson, General Baker ve General Wood Sudan'ın geleceği üzerine bazı konularda görüş birliğine varmışlardı. İngiliz generallerin ortak görüşü Mısır hükümetinin askeri gücünün Sudan'ı tutmak için yetersiz olduğu, bu nedenle Sudan'ın tahliye edilmesi gerektiği idi. Ancak tahliye işlemleri tamamlana kadar Hartum'un Mısır idaresinde tutulması gerekiyordu⁵⁸. Bu tahliye işlemlerini yürütecek deneyimli yüksek rütbeli bir subaya ihtiyaç duyulmaktaydı. Londra'daki yetkililerin Sudan üzerine yaptıkları görüşmelerden sonra General Gordon ismi ön plana çıkmıştı⁵⁹. Nitekim İngiliz Başbakanı Gladstone yaptığı görüşmeler sonrası General Gordon'un Sudan'a gönderilmesine karar verdi⁶⁰.

General Gordon 18 Ocak 1884'te Kahire'ye ilerlemek için İngiliz Hükümetinden kesin talimat aldı. Böylece General Gordon'un ikinci Sudan görevi başlamış oluyordu. Ancak daha önce birlikte çalıştıkları Slatin Bey Muhammed Ahmed tarafından esir alınmıştı. General Gordon Hartum'a ulaştığı Şubat 1884'ten Hartum'un düştüğü ve kendisinin öldürüldüğü Ocak 1885'e kadar Muhammed Ahmed'in birlikleri ile sayısız çatışmaya girdi. Hicks Paşa'nın ardından Gordon Paşa'nın da aynı akıbete uğraması Muhammed Ahmed'in Sudan üzerinde mutlak bir otorite kurmasına neden oldu⁶¹.

Muhammed Ahmed Faşer'de bir müddet kalan Slatin Bey'i kendi yanına alarak onun hem kaçma ihtimalini ortadan kaldırmış hem de zor durumlara karşı pazarlık aracı olarak elinde bulundurmuydu. Muhammed Ahmed ile dostluk kuran Slatin Bey'e İngiliz yetkililer birçok kez ulaşmak istediler. İngiliz-Mısır birliklerini tahliye etmek için görevlendirilen General Wolseley Slatin Bey'e bir mektup göndermişti. General Wolseley mektubunda; "Tüm esirlerin serbest bırakılması kaydıyla Muhammed Ahmed'e Kordofan Sultanlığını verdiklerini ve kendisinin Muhammed Ahmed'i ikna etmelerini istemişti". Ancak bu mektuba bir cevap alınmamıştı. Muhtemelen bu mektup Slatin Bey'e ulaşmamıştı⁶². Muhammed Ahmed ile hareket eden Slatin Bey Hartum'un düşüşü esnasında orada

⁵⁷ R. Slatin Paşa, s. 142.

⁵⁸ PRO.FO, 881/4877, Kahire, 25 Kasım 1883, *Baring'den Granville'e*.

⁵⁹ PP, EGYPT. 2, Telg. 1, Londra, 1 Aralık 1883, *Granville'den Baring'e*.

⁶⁰ PRO.WO, 147/44, 23 Kasım 1883.

⁶¹ Justin Willis, s. 110.

⁶² M. Shibeika, *British Policy in the Sudan*, Oxford University Press, London, 1952, s. 292.

bulunmaktaydı. Slatin Bey sadece Hartum'un düşüşünü değil aynı zamanda General Gordon'un kesik başını da görmüştü⁶³. İngiliz ve Mısır askeri garnizonlarının tahliye edilmesiyle Sudan'da "Mehdi Devleti" dönemi başladı. Ancak Haziran 1885'te Muhammed Ahmed'in ani ölümü kendisinden sonra gelen Halife'nin (Abdullah Taişi) gayretlerine rağmen büyük iddialara sahip olan bu hareketin hızını kesti. Halife'nin idaresi altında geçen esaret yılları boyunca Slatin Bey güven içinde yaşadı. Bu arada İslam'a geçtiği sanılan Slatin Bey "Abdulkadir" ismini almıştı⁶⁴. Sözde İslam'a dönmesine rağmen aktif bir görev verilmeyen Slatin Bey birçok kez Halife ile doğrudan görüşme imkânı elde etti. Hatta Slatin Bey eserinde Halife'nin kendisini oğlu gibi gördüğünü ve evlendirmek istediğini ifade etmiştir. Bu dönemde Slatin Bey'in aklında her zaman kaçma planları oldu. Ancak Halife'nin güçlü otoritesi altında bunu yapmak oldukça zordu. Biraz güven kazandıktan sonra Halife'ye kendisini serbest bırakması için izin istedi. Bu amaçla Halife'ye gönderdiği mektubunun birinde "bundan sonra kendisine asla ihanet etmeyeceğini, Müslüman olarak yaşayıp öleceğini" ifade etmiş, ancak Halife bu mektubuna cevap vermemişti. Slatin Bey'in Sudan'dan çıkabilmesi Halife'nin güç kaybetmeye başladığı yıllarda mümkün olacaktı⁶⁵.

Mısır Askeri İstihbarat Başkan Yardımcılığı (1895-1898)

Slatin Bey, Halife liderliğindeki Sudan'dan kaçtıktan kısa süre sonra İngilizlerin yeniden işgal faaliyetine hazırlandıkları dönemde Mısır'da kalmayı tercih etti. Çünkü onun Sudan'daki deneyimleri İngiliz yetkilileri için oldukça önemliydi. Böylece Slatin Bey 16 Mart 1895'te Mısır Askeri İstihbarat Başkan Yardımcılığına atandı. O, İstihbarat Başkanı Francis Wingate'in yardımcısı oldu. Wingate bu dönemde İngilizlerin yetiştirdiği en önemli devlet adamları arasındaydı. Wingate devlet okuluna hiç gitmemişti. O Manş denizi üzerindeki adalarda daha farklı bir eğitim aldı. Ancak Fransızca ve Arapçası kusursuz idi. Buna ilaveten çok iyi Türkçe çevirmeni idi. Entelektüel birikime sahip olan Wingate'in çevresine kolay uyum sağlayan özelliği onun daha sonra Sudan'a önemli görevlere gelmesine neden olacaktı. Slatin Bey, Wingate ile uyumlu bir çalışma içinde oldu. Wingate ve Slatin Bey İngiltere'nin Sudan üzerinde daha agresif politikalar izlemesi gerektiğini savundu⁶⁶. Nitekim İngiltere 1896'dan itibaren General Kitchener komutasındaki ordunun Mısır'ın güney sınırlarına doğru giderek artan bir baskıyla ilerlemesini onayladı⁶⁷. Ancak Mehdi Devleti'nin gücünü sınırlamak için Mısır ve İngiliz kamuoyunun ikna edilmesi gerekti. İngiltere'nin Sudan üzerine askeri bir harekât düzenlemesine neden olan başlıca propaganda aracı Slatin Bey'in Halife ve komutanları üzerine verdiği raporlar oldu. Birçok gazetecinin ve kitap yazarının bu raporlara dayanarak Sudan'daki Mehdi idaresine yönelik eserleri tüm İngiliz hatta dünya kamuoyuna duyuruldu. General Kitchener liderliğinde Sudan seferi başladığında Slatin Bey cephe bölgelerinde önemli görevler aldı. O yaptığı isabetli tahminlerle Kitchener'ın vazgeçilmez danışmalarından oldu. General Kitchener Mehdi Devleti'nin merkezi Omdurman'a (1898) girdiğinde Slatin Bey orada bir müddet görev

⁶³ R. Slatin Paşa, s. 206.

⁶⁴ SAD, 410/18/1-28, Ocak 1899, *Rudolf V. Slatin Kataloğu*.

⁶⁵ SAD, 410/18/1-28, Ocak 1899, *Rudolf V. Slatin Kataloğu*.

⁶⁶ SAD, 410/18/1-28, Ocak 1899, *Rudolf V. Slatin Kataloğu*.

⁶⁷ Sudan'da İngiliz işgali için bk. "Doğu Afrika'da İngiliz Emperyalizmi: İngiltere'nin Sudan'ı İşgali (1896-1898)", *OTAM*, 42 /Güz 2017, 117-147.

yaptı. Ardından Slatin Bey 1899'da Sudan'ı terk ederek Kahire'ye ulaştı ve Mısır ordusundan 17 Şubat 1899'da emekliye ayrıldı. Mısır Hıdîvi Abbas Sudan'daki görevi nedeniyle Slatin Bey'e "General", İngiltere Kraliçesi Victoria da "Şövalyelik" unvanı verdi⁶⁸. Bundan sonra Slatin Bey gerek Mısır ve Sudan'da gerekse batı kamuoyunda "Slatin Paşa" olarak anıldı. General Kitchener Sudan'ı yeniden inşa ederken Slatin Bey'i tercih etmedi. Slatin Bey Mısır ordusundan emekli olduğunda sadece 41 yaşındaydı. Bu, aktif görevlerde yer almış birisi için oldukça genç bir yaştı⁶⁹.

Sudan Genel Müfettişliği (1900-1914)

Halife Abdullah'ın tam olarak yenilmesiyle Sudan'da yeni bir dönem açılmış oldu. Sudan'ın birçok merkezinde Darfur ve Bahre'l Gazel hariç yeni garnizonlar açıldı. Buna rağmen İngiliz ve Mısır ordusundan kaçmayı başaran Halife'nin ateşli takipçileri yeni bir hazırlık içerisindeydi. Dahası bazı esir kamplarından Halife'nin üst düzey komutanlarını kaçırma girişimleri olmuştu. Mısır-İngiliz askerleri arasındaki huzursuzluk giderek artmaktaydı. İngiliz-Mısır işgal gücü Sudan'ın iç bölgelerine kadar nüfuz etmedikçe yeni isyan dalgalarını önlemek imkânsızdı. Böylece Sudan'daki kabile liderleri ile yeniden görüşmelere başlandı. Slatin Paşa gibi bölgenin tüm dinamiklerini bilen deneyimli kişilere ihtiyaç vardı. Bu arada General Kitchener'in Sudan'dan ayrılarak Güney Afrika üzerinde yeni bir göreve atanması Wingate'i Sudan'daki en etkili kişi konumuna getirmişti. Wingate'in Sudan'da önünün açılmasıyla Slatin Paşa'nın bitmek üzere olan Sudan kariyeri yeni bir evreye girdi. Nitekim Wingate kendisi ile 3 yıl görev yapmış, oldukça iyi çalışma ortaya koymuşlardı. Wingate Mısır valisi Cromer'a Slatin Paşa'nın kendisi ile çalışması için teklifte bulundu. Böylece İngiliz Hükümeti'nin onayı ile Slatin Paşa Sudan Genel Müfettişi olarak atandı. Onun görevi idari bir mahiyet taşııyordu. Sadece Sudan Genel Valisi Wingate'e danışmanlık yapacaktı. Ancak ilerleyen yıllarda onun görüşleri Sudan'ın içişlerinde oldukça önemli bir etkiye sahip olacaktı. Bu görevi boyunca Slatin Paşa'nın Sudan'da görev yapan İngiliz yetkilileri ile arası her zaman iyi olmadı. Ancak yine de Wingate'in karizmatik liderliği altında onun kararları hep dikkate alındı. Slatin Paşa bir İngiliz olmamasına rağmen Sudan'da İngiliz politikası için oldukça önemli adımlar attı⁷⁰.

1914 yılına geldiğinde Avrupa devletleri arasında büyük bir gerginlik oluşmuştu. Üstelik Slatin Paşa'nın vatandaşı olduğu Avusturya-Macaristan ile görev yaptığı İngiltere birbirlerine savaş ilan etmişlerdi. Slatin Paşa'nın konumu İngiliz kamuoyunda tartışmalara neden oldu. Onun düşman saflarında bir devletin vatandaşı olması ne yaparsa yapsın kabul edilmez bir durumdu. Sudan Genel Valisi Wingate üzerindeki baskılarda giderek artmaya başlamıştı. Artık Slatin Paşa'nın Sudan'da daha fazla kalması mümkün değildi. Böylece Ağustos 1914'te Viyana'ya döndü. 18 Ağustos 1914'te Slatin Paşa'nın Sudan Genel Valisi Wingate'e gönderdiği telgrafi onun istifasının nedenlerini oldukça iyi açıklamaktadır. Buna göre; "*Büyük Britanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun birbirlerine savaş açmasının getirdiği durum dolayısıyla Avusturya vatandaşı olarak Sudan Genel Müfettişliği*

⁶⁸ R. Hill, s. 46-60; Slatin Bey'in Londra seyahati ve Kraliçe Victoria ile görüşmeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. SAD, 410/18/1-28, Ocak 1899, *Rudolf V. Slatin Kataloğu*.

⁶⁹ R. Hill, s. 62.

⁷⁰ R. Hill, s. 69-94.

görevimden istifamı sunuyorum. Senin emrin altında bir görevli olarak listeden ismimi sildirmen için emir vermeni talep ediyorum"⁷¹.

Sonuç

Sudan Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa tarafından 1820'de işgal edilmiştir. Bu tarihten itibaren Sudan coğrafyası üzerinde Osmanlı egemenliği görülmeye başlamıştır. Ancak 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Mısır-Sudan üzerindeki İngiliz nüfuzu giderek artmıştır. Nitekim Sudan'ın çeşitli bölgelerinde doğrudan veya dolaylı olarak İngiliz sivil ve askeri yetkilileri bulunmuştur. Avusturya vatandaşı olan ancak İngiliz yetkililerle çalışan Rudolf Slatin de bu görevlilerden birisi olmuştur. Rudolf Slatin'in genç yaşlarda Sudan'a yapmış olduğu seyahat tahmin edemeyeceği yeni görevlere atanmasına neden olmuştur. Şüphesiz bunda General Gordon ve Mısır idarecilerinin önemli katkıları olmuştur. Rudolf Slatin'in Sudan üzerindeki kariyeri sırasıyla "Sudan Maliye Müfettişliği", "Dara Kazası Müdürlüğü", "Darfur Vilayet Valiliği", "1895-1898 Mısır ordusu İstihbarat Başkan Yardımcılığı" ve ardından "1900-1914 Sudan Genel Müfettişliği" şeklinde oldu. Slatin Bey Sudan kariyerine oldukça genç bir yaşta başladı. O sadece 23 yaşında iken Darfur vilayetine Vali olarak atanmıştı. Deneyimsiz olarak atandığı vilayet valiliğinde kendisinden beklenmedik bir başarı elde etti. Ancak Hicks Paşa'nın yenilmesi ile Darfur gibi zor bir coğrafyada tek başına kaldı ve Muhammed Ahmed'in birliklerine teslim olmak zorunda kaldı. Kariyeri boyunca Slatin Bey'in aldığı en büyük eleştiri Darfur vilayetini savaşmadan teslim etmesi oldu. Ancak dönemin şartları içerisinde onun bir savaş yapmasının sonucu değiştirmeyeceği açıktı. Ayrıca teslim olduktan sonra hayatını kurtarmak için Hıristiyan olduğu halde İslam dinini kabul etmiş gibi görünmesi ve bu durumunu 12 sene gibi uzun bir süre devam ettirmesi onun kariyerinin en ilgi çekici kısmı oldu. Onun kariyerinde kendisini kanıtladığı dönem 1896-1998 İngiltere'nin Sudan'ı yeniden işgalinde aldığı kritik görevler oldu. Sudan'a bir askeri seferin yapılması gerektiğini şiddetle savundu. Bu nedenle Mısır kamuoyu tarafından Avusturya-Macaristan vatandaşı olduğundan dolayı İngiliz'den daha fazla İngiliz ifadeleriyle eleştirilerin odağı haline geldi. Bizzat sefer gücüne katılan ve Kitchener'in başarılı operasyonlarında söz sahibi olan Slatin Bey bir zamanlar esaret altında kaldığı Sudan'ın geleceğinin belirlenmesinde en etkili birkaç isimden birisi oldu. Slatin Bey, General Kitchener ile çok iyi olmayan ikili ilişkileri nedeniyle Sudan kariyerine kısa süre ara verdi. Mısır ordusundan emekli olduğu 1899'da ilk kez Mısır Hıdivi tarafından "General" unvanı aldı. Böylece İngiltere ve Sudan coğrafyasında Slatin Paşa olarak anıldı. Latin Paşa Wingate'in Sudan Valiliğine atanması ile "Sudan Genel Müfettişliği" görevine getirildi. Slatin Paşa bu görevi esnasında bazı konularda İngiliz yetkilileri ile görüş ayrılıkları içerisinde olmasına rağmen Sudan'ın içişlerinde en etkili kişi oldu. İngiltere 1914'te Avusturya-Macaristan'a savaş ilan etmişti. Artık Slatin Paşa'nın İngiliz Hükümeti'nin emrinde Sudan'da çalışması imkânsızdı. Böylece Slatin Paşa'nın Sudan kariyeri sona ermiş oldu.

⁷¹ R. Hill, s. 108-119.

Kaynaklar**Resmi Arşivler**

İngiliz Ulusal Arşivi / Public Record Office (PRO)

Sudan Archive Durham (SAD)

Parliamentary Paper (PP)

Telif ve Tetkik Eserler

Duncan, R. (1952). *The Sudan*. London: W. Blackwood.

Gray, Richard. (1961). *A History of the Southern Sudan 1839-1889*, London: Oxford University Press.

Hill, Richard. (1965). *Slatin Pasha*. London: Oxford University Press.

Holt, Peter. (1958). M., *The Mahdist State in the Sudan 1881-1898*. London: Oxford at the Clarendon Press.

Holt, Peter. M. Daly, M.W. (1988). *A History of the Sudan*. London: Longman.

McMichael, Harold. *The Anglo-Egyptian Sudan*. London: Faber and Faber Limited.

Nicoll, Fergus. (2004). *The Sword of the Prophet*. London: Sutton Publishing Lmt.

Özdağ, Abdullah. (2017). “Doğu Afrika’da İngiliz Emperyalizmi: İngiltere’nin Sudan’ı İşgali (1896-1898)”, *OTAM*. 42 /Güz.

Özdağ, Abdullah. (2018). “Sudan’da Mehdi Hareketi”, *TAD*, C.37/S. 63.

Slatin, R. Paşa, (1935). *Fire and Sword in The Sudan*. London: Edward Arnold & Co.

Shaked, Haim. (2008). *The Life of the Sudanese Mahdi*. London: Taylor and Francis.

Shibeika, M. (1952). *British Policy in the Sudan*, London: Oxford University Press.

Theobald, A.B. (1951). *The Mahdiya*, London: Longmans. Green and Co.

Willis, Justin. (2012). “Ambitions of the State”. *The Sudan Handbook*. ed. J. Ryle, J. Willis, S. Baldo, M. Jok, London: Rift Valley Institute.

Wingate, F.R. (1899). *Mahdiism and the Egyptian Sudan*, London: Macmillan and Co

Rudolf V. Slatin (1899)
SAD, 410/18/1-28, Ocak 1899, Rudolf V. Slatin Kataloğu